

ENTREVISTA

Assia Djebar

Novel·lista algeriana

ROBERT RAMOS

► ► ►
en les dones que entreveia a la meua infància, quan tenia 6 o 7 anys. Totes dues han estat casades amb el mateix marit, ja que Isma, fent de matrimonièra, es qui precipita Hajila als braços de l'home de qui ja s'ha divorciat. Vaig voler crear una variació del mite de Schéhérazade i la seva germana a *Les mil i una nits* per parlar sobre la poligàmia des de dos vessants: el tradicional, representada per Hajila, que viu tancat a casa suportant un marit borratxo que la viola, i la cara moderna, simbolitzada per Isma, que vol alliberar-se del seu passat amb el seu espòs i que és qui explica la història de Hajila.

LD. Quin és el *parallelisme* que estableix entre Schéhérazade i la seva germana d'una banda, i Isma i Hajila, de l'altra?

AD. Isma i Hajila no són germanes, però tampoc són rivals, ja que, com les protagonistes de *Les mil i una nits*, s'ajuden. Les dues dones àrabs lluiten per la seva llibertat i s'alcen contra la tradició de l'harem que les sotmet a l'home. El llibre mostra que la solidaritat entre les dones musulmanes a través de la paraula encara és possible, malgrat que la poligàmia, que és legítima a Algèria, generalment acabi impedit-la.

LD. Però mentre Schéhérazade apaga la fúria del sultà amb les seves històries, la narració d'Isma encén l'ira del seu marit. Per què aquest contrast?

AD. A la meua novel·la, el marit no és pas un sultà totpoderós. Isma, després de belles nits d'amor, va escollir partir, abandonar el seu marit. Però per poder veure la seva filla, que ha deixat a Hajila, torna a la seva antiga casa i s'adona de tot el que hi passa. Ella serà qui

doni la clau a Hajila per alliberar-se, igual com la germana de Schéhérazade l'ajuda, esperant-la cada dia perquè expliqui una nova història al sultà. Als països musulmans, els marits polígams són sovint universitaris formats a Europa. La poligàmia continua estant permesa per llei: si un home gran té poder i riquesa, malgrat la seva edat, pot viure una altra història conjugal sense trencar la primera, amb la qual cosa aconsegueix afeblir la posició de les dues o més dones amb què conviu. En escriure *Ombra sultana*, recordant els diferents escenaris del meu país, he vist que l'home polígam es va adonant de mica en mica que a casa seva en realitat no hi té lloc, que la seva llar no és un espai íntim i que no hi té cap punt d'ancoratge. De fet, va descobrint que és objecte de burla de les seves dones.

LD. Com als llibres del 'Quartet algerià', a *Les nits d'Estrasburg* també ens trobem davant d'una obra polifònica que barreja relat històric i escenes íntimes...

AD. La idea de fer *Les nits d'Estrasburg*, que és una novel·la ni de ficció, ni documental, em va venir al cap de seguida, quan vaig descobrir que aquesta ciutat fronterera va ser desallotjada des de setembre del 1939 al juny del 1940. Els seus 150.000 habitants van ser obligats a partir en el termini de tres dies, només amb una maleta, al principi de la Segona Guerra Mundial. Aquest fet històric em va fascinar tant que vaig decidir instal·lar-hi una ficció sobre dues parelles d'enamorats 50 anys després. Thelja, una algeriana musulmana, retroba a Estrasburg un amant alsacià, mentre que una altra algeriana amiga d'infància de la primera i jueva, hi retroba un jove alemany de Heiddberg cada cap de setmana. Al voltant d'aquestes dues històries d'emigrants, dels habitants d'Estrasburg i de les passejades dels uns i els altres travessant la ciutat i recordant un fet aquí i un altre allà, en realitat vaig construir un seguit de relats documentals. Vaig viure tres

mesos a Estrasburg la primavera del 1993 i vaig escoltar-hi un munt d'històries que em van inspirar aquesta novel·la.

LD. Amb la combinació d'Algèria i Alsàcia, Thelja i el seu amant s'inventen el nom d'un país: Alsagèria...

AD. Alsagèria és un país de ficció, però en realitat existeix. El 1871, 25.000 alsacians van anar a Algèria i van esdevenir petits colons per evitar convertir-se en alemanys. Després, el 1945, quan la divisió Leclerc va alliberar Estrasburg, es va donar la circumstància que a l'exèrcit hi havia molts soldats francesos que eren algerians. Això ha fet que al llarg de la història hi hagi hagut múltiples casaments francoalgerians, com també van sorgir molts amors francoalemanys, sobretot a Alsàcia. Tant és així, que el 1993 hi havia a Estrasburg prop de 25.000 algerians.

LD. Què pretenia amb el *parallelisme* que estableix entre l'amor d'una magribina i un francès i el d'una jueva i un alemany? Parlar dels problemes de comunicació entre sexes? Entre cultures? Entre llengües?

AD. La intenció principal era la de reflexionar sobre com les llengües (el francès, l'àrab, l'alemany i el dialecte alsacià) es casen, s'acoblen, es rebutgen... Amb el *parallelisme* que evokes volia mostrar com l'amor (com la llengua i les paraules intercanviades durant o després del plaer) pot existir entre parelles que tenen una memòria oposada o, fins i tot, enemiga en el passat.

LD. Per què després de publicar les quatre primeres novel·les va passar 10 anys sense publicar-ne cap?

AD. Continuava fent recerca d'història i sociologia i escrivint textos que després vaig incloure a *Femmes d'Alger dans leur ap-*

partement. També vaig dirigir dues pel·lícules per a la televisió algeriana. Però és veritat que estava bloquejada pel que fa a la qüestió sobre la llengua francesa: volia entendre per què utilitzava aquest idioma quan escrivia tot i no ser la meua llengua materna i també mirar de descobrir a quin lector em dirigia.

LD. Avui en dia encara continua fent-se la mateixa pregunta?

AD. No, el meu problema ja no és la llengua, sinó les llengües. M'interessa per les relacions entre llengües i pels alfabetos perduts, com el meu: el berber. El meu passat és berber. El meu cognom real és Imalayen, potser una forma berberitzada de l'arrel àrab *melh*.

LD. Per què va adoptar el pseudònim d'Assia Djebar?

AD. Amb *La soif*, el primer llibre que vaig escriure l'any 1957, vaig decidir utilitzar aquest pseudònim i després ja no me l'he canviat. Era menor d'edat i tenia por del judici del meu pare quan s'assabentés que havia escrit una història d'amor. *Djebar* és un dels 99 apel·latius de Déu i en àrab clàssic significa *l'intransigent*. *Assia* té un significat molt bell: *aquella que consola*.

LD. Ha tingut problemes a Algèria pel que ha escrit o dit?

AD. No crec que els meus problemes hagin estat més importants que els de moltes altres persones a Algèria. No fa falta exagerar ni presentar-me com una heroïna. A més, sé que els meus lectors es revoltarien si em passés alguna cosa i em sento protegida. Quan els mitjans de comunicació em demanen comentaris sobre la situació política del meu país, els responc que aquesta no és la meua feina.

NARRATIVA

Assia Djebar, *Les nits d'Estrasburg*. Traducció d'Anna Casassas. Edicions 62. Barcelona, 2002.

Assia Djebar (Algèria, 1936) és una novel·lista d'ètnia berber que escriu en llengua francesa. És llicenciada en història, durant la guerra d'independència del seu país va fer de periodista i una de les seves incursions en el món del cinema en els anys setanta va merèixer el premi de la Crítica al Festival de Venècia. Com a novel·lista, ha publicat una dotzena de llibres, entre els quals cal destacar *Le soif* (1957), *Les impatientes* (1958), *Les enfants du nouveau monde* (1962). *Les nits d'Estrasburg* és la seva darrera novel·la.

DOBLE HISTÒRIA

La novel·la d'Assia Djebar narra una doble història d'amor interètnic, la de la parella for-

mada per l'algeriana Thelja i el francoalsacià François, i la d'Eve, una jueva marroquina, i Hans, un alemany, en el marc d'una ciutat fronterera, Estrasburg, a cavall entre França i Alemanya. Totes dues històries són d'amor apassionat, especialment la de Thelja i François, en què la veu narrativa correspon a la de la mateixa algeriana. Assia Djebar basteix totes dues narracions d'amor com una superació d'antigues, profundes i tràgiques diferències: la jueva i l'alemany i l'algeriana i el francès, colonitzador del seu país. Serà precisament aquest contrapunt el que donarà intensitat passional a les nou nits d'amor que l'autora descriu amb un estil de ressonàncies poètiques.

El nucli central de l'obra el

protagonitzen Thelja i François, als quals no solament els separa el seu origen racial sinó també l'edat: ella és una dona de 30 anys separada i amb un fill, i ell un francès de més de 50 anys, que podria ser el seu pare. L'amor que viu la parella és d'una passió aclaparadora marcada per la fugacitat presentida, com una flama efimera i potent condemnada a desaparèixer. Com a contrast, els amors d'Eve i Hans són més domèstics, sense el punt de tragèdia latent de l'altra parella. I al costat de tot això, el passat que pesa com una llosa sobre cadascun dels protagonistes amb les seves seqüeles de dolor. I la mateixa ciutat d'Estrasburg, ni francesa ni alemanya, com un decorat fantasmagòric, que també re-

clama el seu paper en el drama d'amor.

L'estil de l'autora no és precisament un estil fàcil, descriptiu. Assia Djebar sotmet el seu francès a una gran pressió, amb constants distorsions del ritme de la frase, com si pretengués extreure'n una musicalitat personal, molt propera a la prosa poètica. És precisament aquí on l'autora accepta els riscos més grans, atès que degut a l'originalitat narrativa el text esdevé obscur, s'escapa de la literalitat i té una significació per ell mateix. Al costat, també cal fer-ho notar, de descripcions d'un alt poder eròtic: "[...] de senyorejar sobre el fal·lus, de sentir-se'n travessada, inflada, a dalt, transformada en un punt indefinit, llampejant, palpitant, guspíres

d'enlluernament, l'esperma puja, sorgeix, vol esquitxar -agafa la mà de François-, oh, sí, mentre el ritme vertical del balanceig s'accelera, l'espasa que es converteix en llum, que aureola el cap, ofega els pits, els ronyons, mar que envesteix, infinit, és ara quan Thelja s'apodera de la mà de François, se l'enfonsa a la boca perquè crida, xiscla de plaer i tanmateix tem, última precaució, fer trontollar la casa". Un text, en definitiva, captiu d'una voluntat d'estil, que supera la prosa gràcies a la seva bellesa.

ESCRITORA DE RAÇA

Si haguéssim de judicar Assia Djebar per *Les nits d'Estrasburg*, que coincideix amb *Ombra sultana*, diríem que ens trobem davant d'una escriptora de raça, amb una veu pròpia i singular, que destaca per les seves ànsies de passió absoluta, en què pensaments i emocions conflueixen en un tot literari, de notable qualitat. La traducció -no gens fàcil- d'Anna Casassas està molt ben feta.

Nits d'amor

JOAN AGUT